

Inhoud

Metamorfosen van de ziel

De missie van de toorn

München 5 december 1909 — 13

Het mensbeeld van de geesteswetenschap: fysiek lichaam, etherlichaam en astraal lichaam. Het begrip ontwikkeling (evolutie) in psychische en geestelijke zin. De ontwikkeling van de ziel in het verleden: gewaarwordings-, verstands- en bewustzijnsziel. Bewuste ontwikkeling vanuit het 'ik'. Egoïsme en onzelfzuchtigheid. Boosheid (toorn) als vormende kracht. Aeschylus en de mythe van de geketende Prometheus.

De missie van de waarheid

Berlijn 22 oktober 1909 — 39

Boosheid als opvoedingsmiddel voor de gewaarwordingsziel. Opvoeding van de verstandsziel door liefde voor de waarheid. Loskomen van het eigen standpunt. De na-denkende en de voor-denkende waarheid: Epimetheus en Prometheus. Goethes bewerking van de Pandora-sage. De verzoening van het Woord met de Daad.

De missie van de eerbied

Berlijn 28 oktober 1909 — 70

De mystieke vereniging met het 'eeuwig vrouwelijke' (Goethes *Faust*). De ontwikkeling van de ziel via boosheid en waarheid. Eerbied, gedragen door liefde (gevoel) en overgave (wil), als gids naar de bewustzijnsziel. Gevaren: zelfverlies en dweepzucht. Consequenties voor de opvoeding. Uitingen van eerbied in mimiek en gebaar. Het 'eeuwig mannelijke'.

Het karakter van de mens

München 14 maart 1910 — 90

Het ik als eenheid scheppend beginsel in de ziel. Omwerking van ervaringen tot vermogens in de slaap en na de dood. Het karakter als vrucht van vorige levens. De Laocoön-groep. Vorming en omvorming van het karakter door opvoeding en zelfopvoeding. De zevenjaarsperiodes in de ontwik-

keling van de mens. De uitdrukking van het karakter in gebaren, mimiek en fysionomie. Goethe en Schillers schedel.

Het wezen van het egoïsme

Berlijn 25 november 1909 — 118

Egoïsme: noodzaak en gevaren. De evolutie van het menselijk innerlijk. Gewaarwordingsziel en egoïsme. De wet van de zelfcorrectie van al het bestaan. Verstands- en bewustzijnsziel in relatie tot het egoïsme. Het ideaal: gedachten, gevoelens en daden in harmonie brengen met de omgeving. Het probleem van het egoïsme in Goethes roman *Wilhelm Meister*. (De *Lehrjahre*: Mignon; De belijdenissen van een schone ziel. De *Wanderjahre*: compositie; het 'pedagogisch instituut'; Makarie.)

Het geweten van de mens

Berlijn 5 mei 1910 — 148

Het geweten: elementaire ervaring en tegenstrijdige filosofische visies. Bij Socrates en Plato leerbare 'deugden', geen 'geweten'. Het innerlijk van de mens als resultaat van een lange ontwikkeling. Het helderziende bewustzijn van de vroege mensheid en de corrigerende wereldgeest. Ontstaan van het geweten bij de intocht van het ik in de ziel. Het Orestes-drama bij Aeschylus en bij Euripides. De Christus-impuls en het geweten.

De missie van de kunst

Berlijn 12 mei 1910 — 173

Goethe en Wagner over de missie van de kunst. Begin van de westerse dichtkunst bij Homerus: nawerking van het helderziende bewustzijn. Ontstaan van de fantasie. In het Oosten ontwikkeling van de beeldende metafoer, in het Westen van de bezielde hymne. Het samenvloeien van beide elementen in het Griekse drama (Aeschylus). De steeds verdergaande manifestatie van het ik bij Dante, Shakespeare, Goethe. De missie van de kunst.

Nawoord en aantekeningen

Nawoord (Ineke van der Duyn Schouten) — 203

Aantekeningen bij *Metamorfosen van de ziel* — 233

Aantekeningen bij het nawoord — 249

Aanvullende literatuur — 250

Levensoverzicht — 253

Rudolf Steiner / Werken en voordrachten — 257